

ПРИМЕНА МЕЂУНАРОДНИХ РАЧУНОВОДСТВЕНИХ СТАНДАРДА У ЗЕМЉАМА У РАЗВОЈУ У УСЛОВИМА КРИЗЕ

Апстракт

Међународни рачуноводствени стандарди представљају даљу разраду IV и VII Директиве. За потребе финансијског извештавања нарочито је важна примена МРС 1 – Презентација финансијског извештавања, и МРС 14 – Извештавање по сегментима. Процес имплементације МРС 1 у већини земаља у развоју веома је интензиван или је завршен у одређеним земљама. Међутим, примена и усаглашавање МРС 14 у већини земаља у развоју је на самом почетку, и то без било каквих конкретних резултата. То се изузетно лоше одражава на ефикасност управљачких активности у предузећима земаља у развоју. Ово посебно погађа велика, мултипроизводна, диверсификована и дислоцирана предузећа.

Примена међународних рачуноводствених стандарда све више представља неопходан услов за ефикасно функционисање међународног финансијског тржишта. То се посебно односи на ефикасност функционисања тржишта капитала. Без хармонизације МРС-а нема убрзане циркулације капитала од инвеститора ка зајмотражиоцима.

Кључне речи: *Међународни рачуноводствени стандарди, финансијски извештаји, рачуноводство и ревизија, глобална финансијска криза, извештавање по сегментима предузећа.*

IMPLEMENTATION OF INTERNATIONAL ACCOUNTING STANDARDS IN DEVELOPING COUNTRIES IN THE TERMS OF CRISIS

Abstract

International accounting standards are a further development of IV and VII of the Directive. For the purposes of financial reporting, it is especially important to apply: IAS 1 - Presentation of Financial Reporting and IAS 14 - Reporting by segments. The process of implementation of IAS 1 in most developing countries is very intense, or is completed in certain countries. However, the implementation and harmonization of IAS 14 in most developing countries is at the very beginning, without any concrete results. This is a very bad effect on the efficiency of managerial activities of enterprises in developing countries. This particularly affects large, multiproductual, diversified and dislocated companies.

Implementing international accounting standards more and more is a necessary condition for the effective functioning of international financial market. This especially applies to the efficiency of capital market. Without harmonization of IAS, there is no accelerated circulation of capital from investors to potential debtors.

Key words: *International Accounting Standards, financial statements, accounting and auditing, the global financial crisis, reporting by segments in companies.*

1. РАЧУНОВОДСТВЕНО ИЗВЕШТАВАЊЕ У ЗЕМЉАМА У РАЗВОЈУ

Квалитетно финансијско извештавање помаже избегавању и оклањању финансијских криза и има позитиван утицај на укупна економска кретања. Унапређено финансијско извештавање омогућава:

1. привлачење страних директних и портфолио инвестиција,
2. интензивирање домаће штедње,
3. сигурност функционисања финансијских тржишта,
4. адекватно процењивање перформанси предузећа од стране инвеститора,
5. малим и средњим предузећима доступност финансијским изворима,
6. унапређење корпоративног управљања,
7. акционарима и јавности да надгледају рад менаџмента предузећа,
8. транспарентан процес приватизације предузећа која се налазе у државном власништву.

Квалитетно финансијско извештавање временом све више добија на значају. Повећава се број финансијских извештаја, број корисника и институција за контролу квалитета финансијског извештавања. Савремени концепт квалитета подразумева увођење стандарда квалитета финансијског извештавања. Стандарди морају бити засновани на принципима управљања укупним квалитетом. То подразумева сагледавање и оцену успешности образовања рачуноводствених кадрова у земљама у развоју. Побољшање квалитета финансијског извештавања, поред рачуноводства и ревизије обухвата усвајање и испуњење релевантних делова ацџуис цоммунаутаире и најбоље међународне праксе и стандарда. Јачање регулаторног и надзорног оквира за финансијске посреднике и финансијско тржиште у складу са ЕУ правом и праксом, представља приоритет за земље у развоју у сфери финансијских услуга.

Прописи о рачуноводству и ревизији у већини земаља у развоју нису у потпуности усаглашени са релевантним елементима фундаменталног ацџуис-а о финансијском извештавању и ревизији (четврта, седма и осма Директива Закона о компанијама). Прописи о рачуноводству и ревизији нису усаглашени са ацџуис-ем углавном у вези:

1. припреме менаџмент извештаја (Четврта, Седма и Директива о транспарентности).

2. припреме полугодишних извештаја за котиране компаније (Директива о транспарентности),

3. електронског објављивања финансијских извештаја (Прва директива),

4. одобравања и регистрације ревизорских друштава (Осма директива),

5. припреме консолидованих рачуна (Седма директива).

Основне рачуноводствене и ревизорске директиве су:

1. Четврта директива,

2. Седма директива, и

3. Статутарна директива ревизије.

Ад1) Четврта директива има за циљ уједначавање националних прописа чланица ЕЕЗ о полагању рачуна и финансијском извештавању. Посебност правног поретка земаља чланица ЕЕЗ условила је знатне разлике у националним прописима. То је имало за последицу немогућност упоређивања финансијских извештаја у оквиру земаља ЕЕЗ. Међутим, то је био предуслов слободног кретања капитала. Отуда је и настала потреба уједначавања принципа процењивања, контроле и објављивања годишњих рачуна.

Ад2) Седма директива о консолидованим рачунима координира националне законе о консолидованим рачунима и дефинише околности под којима се консолидовани рачуни израђују.

Ад3) Статутарна директива ревизије је позната као нова осма ЕУ Компаније законска директива. Она објашњава одговорност статутарних ревизора и поставља одређене етичке принципе како би осигурала објективност и независност. Директива уводи захтев за спољну гаранцију квалитета, осигурава јавни надзор над ревизорском професијом и побољшава кооперацију између надзорних органа у ЕУ.

У погледу информација које пружају, финансијски извештаји морају испуњавати следеће захтеве:

1.Разумљивост је најважнија карактеристика финансијског извештаја. Захтев за разумљивошћу финансијских извештаја значи, да су информације у финансијским извештајима разумљиве одмах, односно у моменту упознавања корисника са њима.

2.Релевантност полази од тога, да се корисност информација оцењује само на основу тога колико су оне релевантне за доношење пословних одлука корисника. Према параграфу 26.Оквир за припремање и презентацију финансијских извештаја, информација је релевантна када утиче на економске одлуке корисника тиме што им помаже да процене прошле, садашње или будуће догађаје или тиме што потврђује или исправља претходне процене корисника.¹

3.Поузданост према параграфу 31.Оквир преставља информацију која нема материјалних грешака и предрасуда, а корисници се могу на њу ослонити да верно представе оно што информација представља или што би могло да се очекује да она представља.²

4.Упоредивост представља захтев да финансијски извештаји предузећа у узастопним периодима буду упоредиви. Захтев упоредивости подразумева и могућност упоређивања финансијских извештаја различитих предузећа. У вези са захтевом упоредивости је и концепт материјалности, који подразумева одвојено приказивање у финансијским извештајима сваке материјално значајне ставке.

Конкретне активности које треба спровести у циљу хармонизације рачуноводственог извештавања односе се на следеће:

- 1.доградња нормативно-институционалног оквира,
- 2.развој механизма надзора, и
- 3.деловање тржишне дисциплине.

Ад1) Доградња нормативног оквира подразумева статутарно заокруживање примене Међународних стандард финансијског извештавања, Међународних стандарда ревизије, етичких стандарда, као и правила деловања рачуноводствене и ревизорске професије.

Институционални оквир подразумева јачање капацитета институција које доприносе остваривању постављених циљева. То се пре свега односи на Министарство финансија, Централну банку, Комисију за хартије од вредности, Агенцију за осигурање депозита, Пореску управу и др.

¹ Међународни стандарди финансијског извештавања (IFRS), прва knjiga, SRRS, Beograd, 2005. str.38.

² Isto,str,39.

Ад) Механизам надзора подразумева развој корпоративног, саморегулаторног и управног надзора. Корпоративни надзор значи увођење и развијање облика интерне ревизије, увођење већег степена одговорности менаџерског врха за финансијско извештавање, увођење ревизорског одбора и процедура за израду финансијских извештаја. Саморегулаторни надзор претпоставља јачање мотива и капацитета рачуноводствене и ревизорске струке.

Ад3) У оквиру тржишне дисциплине налазе се они механизми који обезбеђују приступ, упоредивост, активно деловање у аналитичком и коректурном смислу на основу информација из финансијских извештаја предузећа. Све што доприноси активном односу тржишта према финансијском извештавању одређеног предузећа, може се третирати као утицај тржишне дисциплине.

Примена конкретних активности у циљу хармонизације финансијског извештавања претпоставља дефинисање акционог плана и временског оквира за развој и импементацију плана. Израда акционог плана почива на анализи усклађености рачуноводствено-ревизорске праксе са оквирима које даје ацруис цоммунаутаире. Свака од дефинисаних акција у акционом плану је усмерена ка остваривању једног или више претходно постављених циљева. Све акције су међусобно интерактивно повезане, али су дефинисане и као посебне целине.

2. Извештавање по сегментима предузећа

Према Међународном рачуноводственом стандарду 14- Извештавање по сегменту предузећа може бити по:

1. критеријуму делатности (пословни сегмент), и
2. географски критеријум (географски сегмент).

Пословни сегмент је јасно различит саставни део предузећа у коме се стварају одређени учинци или групе сродних производа или услуга. Различитост приноса и ризика је критеријум за идентификовање пословног сегмента. Приликом утврђивања да ли су одређени производи или услуге сродни, неопходно је имати у виду следеће:

- а) природу производа или услуге,
- б) природу повезаних процеса,
- ц) врсту или класу купаца за учинке,
- д) коришћене методе у циљу дистрибуције учинака,
- е) природу регулаторног окружења.

Географски сегмент је јасно различит саставни део предузећа, који послује у посебном економском окружењу. Географски сегмент је подложен ризику и приносу различитом од других делова предузећа. Идентификовање географских сегмената врши се на основу следећих чинилаца:

- а) сличност економских и политичких услова,
- б) однос између пословања у различитим географским подручјима,
- ц) близина пословања,
- д) посебни ризици повезани са пословањем у посебном подручју,
- е) контрола размене, и
- ф) наглашене валутне разлике.

Сегмент о коме се извештава представља пословни или географски сегмент за који се захтева да информације буду обелодањене према Међународном рачуноводственом стандарду 14. Према овом стандарду сегменте треба схватити као:

- а) Део предузећа који производи један производ или групу производа, као и део предузећа који пружа услугу или групу сродних услуга, представља пословни сегмент.
- б) Делови предузећа који су географски раздвојени, без обзира да ли производе исте производе или групу производа и да ли пружају исте услуге или групу услуга, чине географски сегмент.

У пракси постоје два облика сегмента предузећа:

1. профитни центри, и
2. инвестициони центри.

Профитни центри представљају:

- а) заокружене производно-продајне сегменте,
- б) део предузећа који има неопходну критичну масу директних трошкова и прихода који су под контролом менаџера сегмента,
- ц) део предузећа којем је одлучивање о приходима и трошковима пренето са управе предузећа на менаџере сегмента, које уз помоћ резултата пословања контролише и мотивише управа предузећа.

Инвестициони центри су сегменти предузећа у којем менаџери поред одлука о трошковима и приходима, доносе и одлуке о средствима и изворима средстава која су везана за инвестициони центар. Код инвестиционих центара јављају се расходи финансирања, а могу се појавити и приходи финансирања. Контрола и мотивисање менаџера инвестиционих центара врши се преко стопе приноса на ангажована средства.

Циљ извештавања по сегментима предузећа је да помогне корисницима финансијских извештаја да боље:

1. разумеју перформансе предузећа,
2. оцене ризике и приносе предузећа,
3. просуђују о предузећу као целини.

Многа предузећа производе групе производа и услуга или послују у различитим географским подручјима са различитим стопама рентабилности, могућностима раста и ризика. Информације о различитим врстама производа и услуга предузећа и његовим операцијама на различитим географским подручјима, називају се информације по сегменту. Информације сегмената предузећа су важне за процењивање приноса и ризика диверсификованих и мултипроизводних предузећа. Такве информације не могу се добити из агрегираних података на нивоу предузећа као целине.

Извештавање по сегментима предузећа је у основи средство за максимирање добитка у дугом року, што представља врхунски циљ пословања предузећа. Билансирањем финансијског резултата по сегментима предузећа, менаџмент предузећа добија информације о томе, колико сваки сегмент доприноси остварењу добитка предузећа. На основу тих информација менаџмент предузећа предузима следеће:

1. Подстиче раст и развој оних сегмената предузећа чији је допринос

остварењу добитка најзначајнији.

2. Сегмент предузећа који има незадовољавајући резултат је предмет посебне пажње менаџмента предузећа. Менаџмент предузећа анализира и покушава да отклони узроке незадовољавајућег финансијског резултата датог сегмента предузећа. Ако се узроци лошег резултата не могу отклонити, менаџмент предузећа укида тај сегмент предузећа, осим ако је дотични сегмент повезан са другим сегментима предузећа, тако да његов нестанак угрожава успех или опстанак других сегмената.

Други важан разлог сегментирања предузећа је изградња мотивационог механизма предузећа. Изградња и операционализација мотивационог механизма односи се пре свега на руководиоце сегмената предузећа, који представљају средњи слој менаџера предузећа. Мотивациони механизам за средњи слој менаџера предузећа не може се изградити и операционализовати без билансирања финансијског резултата сегмената предузећа. Мотивациони механизам сегмената састоји се у томе, да се путем посебне процедуре рачуноводственог планирања утврде стандарди за мерење успеха менаџера. Остварени резултати менаџера упоређују се са стандардом, а са менаџерима се закључују посебни уговори.

Законска рачуноводствена регулатива у већини земаља у развоју није усклађена са Међународним рачуноводственим стандардом 14-Извештавање по сегментима. Ово се негативно одражава посебно на велика, мултипроизводна, диверсификована и дислоциран предузећа. Ово стање негативно утиче и на она предузећа која су упућена на инострано тржиште, а чијим се власничким и дужничким хартијама од вредности тргује на берзи ефеката. Све то намеће приоритетну обавезу усклађивања интерног рачуноводственог извештавања са захтевима МРС 14.

Захтеви за доследном применом МРС 14 подразумева редовне финансијске извештаје по полсовним и географским сегментима предузећа, са рашчлањавањем елемената прихода, расхода, имовине, капитала и обавеза по ужим хомогеним групама. На тај начин менаџмент предузећа, као и екстерни корисници долазе до квалитетних и детаљних информација. То повећава информациону снагу рачуноводственог информационог система и захтева адекватна решења у домену рачуноводства трошкова. Квалитетне информације о пословању сегмената предузећа омогућавају адекватну и продубљену анализу перформанси предузећа.

Закључак

Поуздан рачуноводствени систем је основа функционисања тржишне економије. Финансијски извештаји пружају релевантне информације о финансијском положају, успешности, капитализацији и токовима готовине предузећа. Финансијски извештаји презентују економску суштину пословних трансакција и догађаја. Потребна за унапређењем финансијског извештавања је општи тренд у свим финансијским системима. Ово је пре свега условљено појавом финансијских криза и криза корпоративног управљања, које су присутне још од осамдесетих година прошлог века у многим земљама. Данас финансијска криза има глобални карактер.

Финансијски извештаји су непосредан производ система рачуноводственог извештавања. Финансијски извештаји су најзначајнији инструменти информисања заинтересованих стејкхолдера о перформансама предузећа за одређени временски период. У циљу примене Међународних рачуноводствених стандарда у земљама у развоју потребно је спровести следеће активности:

1. доградња нормативно-институционалног оквира у складу са ЕУ ацquis цоммунаутаире,
2. развити капацитет институција за примену МРС-а,
3. развој механизма регулације и надзора,
4. развијати рачуноводствено-ревизорску функцију,
5. успоставити механизме деловања тржишне дисциплине на финансијско извештавање,
6. успоставити регионалну техничку сарадњу,
7. успоставити одговарајуће облике спољне консултантске подршке у сфери финансијског извештавања,
8. формирати центре за обуку рачуновођа и ревизора,
9. обезбедити извештавање по сегментима предузећа у складу са МРС 14.

Литература

1. Крстић Јован: Рачуноводствене политике и финансијско извештавање на бази МРС, СРРС, Златибор, 2000. године.
2. Малинић Д. Слободан: Управљачко рачуноводство и обрачун трошкова и учинака, Економски факултет у Крагујевцу, 2005. године.
3. Петровић Марко: Смисао и корист од рачуноводствених стандарда, И Семинар, СРРС, Златибор, 2000. године.
4. Ранковић М. Јован: Теорија биланса, Економски факултет у Београду, 1998. године.
5. Родић Јован: Рачуноводствене политике, Рачуноводство бр.9-10/2004, СРРС, Београд.
6. Стефановић Радослав: Билансирање у редовном годишњем закључку, Финансијско рачуноводство ИИ, СРРС, 1998. године.
7. Шабовић Шериф: Финансијско рачуноводство, Економски факултет Приштина у Косовској Митровици, 2009. године.
8. Шабовић Шериф: Менаџерско рачуноводство и обрачун трошкова, Економски факултет Приштина у Косовској Митровици, 2010. године.